

1914

№ 33

9 გიორგიობისთვის 1914 წ.

თბილისის მხარის მთავრობის

წლიური ფასი

≡ 5 მან. ≡

ყოველ კვირეული საზოგადო-ეკონომ.

ცალკე ნომერი 10 კაპ.

მიზრი და სალიტერატურო ჟურნალი

რედაქცია ღიაა 9-3 საათამდე.

ფელიწალი მესამე

159 F

მისამართი: თბილისი, Габაевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპოზიტის: თბილისი კლდე.

ს ა რ ხ ე ვ ი:

1. მეთაური. 2. ეკონომიური გვერდისათვის. 3. მსაჯები სამედიცინო კრებისათვის. — მკვიდრისა. 4. უცხო ქვეყნის ბრძოლის ველზედ!.. (ლექსი). — დუტუ მეგრელითა.
5. უნებური მსხვერპლი. — ინისა. 6. ქართულ თეატრის გარშემო. — რ. ფავლენიშვილისა. 7. ქ. შ. წ.-კ. გ. ს. — რ. გ-ეხი. 8. ვად. ბრიუსოვის აზრი გერმანელებზე.
9. ეკვიპაჟის მდგომარეობა. — დოგენისა. 10. წიგნების სია.

ინგლისური არტილერია მიისწრაფვის პოზიციებზედ.

ე. ბილისი 9 გიორგობისთვის
1914 წ.

უკანასკნელ დროს, როგორც მოსალოდნელი იყო, სატახტო ქალაქების პრესამ ქართველებზედაც ამოიღო ხმა, რაკი საომარი ასპარეზი ჩვენ მხარესაც დაუბლოვდა, მაგრამ რომ სულ არაფერსა სწერდნენ, როგორც აქამდის, ბევრად უკეთესი იქნებოდა, რადგან გულს არ მოგვიკლავდა მაინც იმ საბაუშვო ჩხრიალებით, რომლებითაც გვიმასპინძლებიან. მთელი ქვეყანა ინგრევა, მისი პოლიტიკურ-სოციალური სტრუქტურა იცვლება, თავისუფლების ცოცხალი გარანტია ინგლისი საყოველთაოდ აცხადებს, რომ პატარა ერთა და ხელშეკრულებათა დასაცავად გამოდის, საფრანგეთი იბრძვის უმაღლეს იდეალით—სამშობლოს დაცვით გატაცებული, რუსეთის მხედრობის უმაღლესი მთავარ-სარდალი ავტონომიას ანიჭებს პოლონეთს და ავსტრიის მოსახლე ერებს ჰპირდება განთავისუფლებას. მძიმე უღლისაგან, თვით გერმანია და ოსმალეთიც კი ხმა მალდა ყვირიან: ჩვენ განმათავისუფლებელი მისიითა ვართ აღჭურვილიო... და ამ დროს სატახტო ქალაქების პრესა ქართველობისათვის გულის მოსაფხანად ბეჭდავს კარგ ამბებს, რომ კავკასიელთა გულად რაზმებში საუცხოვოდ იბრძვიან ქართველებიო, რომ სიმღერითა ხვდებიან მტერსა და მის ტყვიებსაო და საქართველოც ლამაზი ქვეყანა არისო. მადლობას უხდებიან და ტაშის ცემით აცილებენ ჩვენს სტუდენტობას, თავისუფალ მოხალისეებად ჩაწერილებს და ულოცავენ „დრუჟინების“ შედგენას, ე. ს. იდილიურად აქვთ წარმოდგენილი ჩვენი თავგანწირვა

ჩვენ კარგად ვიცით და კვლავაც გვეცოდინება რასაკვირველია, რომ „მოკლილ მეგაზეთეთა“ აზრს არავითარი რეალური მნიშვნელობა არა აქვს და მათი აზრი ან სურვილიც უბრალო ენის ქაველი იქნებოდა, მაგრამ ჩვენ გვიკვირს, რომ პროგრესიული, ლიბერალური პრესა ისე თამამად, გულანდით ელოლიავენა მაგ. სომხებს, მათი ბამბის ჩხრიალიც ესმის და ჩვენი კაკლისაც არა. ესმის მხოლოდ და იწონებს ჩვენი იარაღის ჩხრიალსა, რომელსაც თან აუარებელი სისხლი სდის, რასაც ყოველდღიური სიები გვიმტკიცებენ დაჭრილთა და მოკლულთა.

მაგრამ რას რვიზამთ, რა ძალა გვაქვს ვებრძოლოთ. მოწინავე პრესას, მაგრამ სახელომწიფრს უმაღლესი გამგენი, რომელნიც სისტემატიურად, ნაბიჯ-ნაბიჯ უახლოვდებიან საერთო იდეას, მხოლოდ კმაყოფილნი საერთო პირობებით შეადგენენ მჭიდრო კავშირს მძლავრი მტრის დაბამბობელსათვის დროზედ უეჭველია თვითონ გამოსძებნიან იმ ფორმას, რომლითაც გათანასწორებულნი იქნებიან რუსეთში ყველა მისი ქვეშევრდომნი და არა მხოლოდ ზოგიერთნი.

ეკონომიური გაერთიანება

მეტად ძლიერი და თვალსაჩინოა დღევანდელი ომის ზეგავლენა ყოველ ხალხზედ, როგორც პოლიტიკურ ორგანიზმზედ, მეტად ცხოველად განიცდის ყოველი ადამიანი ამ ომის დიდს პოლიტიკურ მნიშვნელობას, რომ დალაგებით, წინანდებურის სიმშვიდით და სიწყნარით შეეძლოს ფიქრი ყოველდღიურ გასაჭირზედ, რომელიც თანდათან უარესდება, მაგრამ ცხადია, რომ ერის ძალღონე არ უნდა შეილიოს უშინაარსო ღელვამ და გაფაციცებულმა ცნობის-მოყვარეობამ; ხალხი, ერის მასსა უადა მშვიდათ და დარბაისლურად ეწეოდეს თავის უღელს, რომ ომისაგან გამოწვეულ ხარალს, ეკონომიური კრიზისის ხარალით არ გაუღრმავოს ფესვები. საუკეთესო მუშა ხელი დღეს ბრძოლის ველზეა და შინ დარჩენილთ ერთი-ორად ჰმართებთ მუყაითობა და გამრჯელობა, რომ პირნათლად შეხვდნენ უკეთეს მომავალს. ამ მხრივ, ხალხს თავისი აღლო აქვს და სურვილიც ცხოვრების მოწყობისა, მაგრამ უმოსაველობამ ზოგან, მოსაველის გაყიდვის აკრძალვამ მეორეგან და საერთო სამეურნეო პირობათა არევამ სუყოველგან, ერთნაირი კრიზისი გამოიწვია, რასაც შეუჩვეველი და მოუწყობელი გლებკაცობა თითქმის გულ-ხელ დაკრებილი უნდა შეხვდეს, რადგან არ იცნობს იმ საერთო პირობათ და საშუალებათ, რომელნიც უნდა დაიშველონ მოულოდნელ ქირთა ასაცდენად. ამისათვის კი მეტად საჭიროა პროვინციის და ქალაქის ინტელიგენციამ ნამეტანი ენერგია გამოიჩინოს, გამოარკვიოს, შეიმუშაოს საერთო მოსაზრებანი და

სამოქმედო გეგმა, რომ შეასუსტოს ბედისაგან დაკრულ გრდემლის შედეგები ხმები ისმის რომ გურია-სამეგრელოში ორიოდ თვის შემდეგ შემშილობაა მოსალოდნელი, კახეთის მდგომარეობა უკიდურესობამდეა მისული ღვინის აკრძალვით, ქართლი ყოველთვის იყო დაქვეითებული ეკონომიურად და ეხლა უფრო დააქვეითა ომმა და სხ. და სხ.

გაზეთებმა კეთილი ცნობა მოგვიტანეს, რომ გორის მაზრის საკრედიტო დაწესებულებანი იწვევენ ხაშურში საზოგადო კრებას დღევანდელ კარზე მომდგარ ჭირ-ვარამთან საერთოდ ბრძოლისათვის და ეს წასაბაძი მაგალითი უნდა გამჟღავნდეს ყველგან; ყველა კოოპერატიული და არაკოოპერატიული ამხანაგობანი, სამეურნეო საზოგადოებანი და კერძო მკოდნენი უნდა იკრიბებოდნენ, სჯიდნენ საზოგადო მდგომარეობაზე და იკვლევდნენ საერთო საშუალებათ. ასეთი საშუალებანი ბევრია და საკმაო ენერგიით და უნარით, დიდი საქმეც გაკეთდება დღესაც და საშვილიშვილოდაც.

სახელმწიფოსაგან დარიგებული ფული ჯარში გაწვეულთა ოჯახებისათვის სრულიად საკმარისი არ არის სამეურნეო დანაკლისის აღსადგენად. აქ საზოგადო პირობებია შესამუშავებელი, რასაც აწონილ დაწონილი მოსაზრება სჭირია. დარიგებული ფული, თუნდაც რომ დიდი იყოს, უნაყოფოდ დაიკარგება, თუ სწორი გზა არ გამოინახა. საქმე ფულში კი არ არის, არამედ სამეურნეო დახმარებაში, რომ პური და სხვა უსაჭიროესი სანოვაგე და ნივთი არ გაძვირდეს, რომ შოვნა იყოს მათი და სამეურნეო თესლეულობისა, მუშა ხელისა, საქონლისა და საქირო იარაღისა. საქიროა ვენახის და სხვაგვარ ბაღეულობის წამლები, თესლები, ნერგები და სხ. და სხ. ყველა ამის მოგვარება ცალკე მეურნესათვის არამც თუ ძნელი, პირდაპირ შეუძლებელი ხდება დღევანდელ პირობებში. ამიტომ კოოპერატივები საკრედიტო, სამეურნეო თუ მომხმარებელი, ყოფილნი უკვე თუ ახლად აღორძინებულნი უნდა შეერთდნენ, გამოიხონ საერთო პირობები და საშუალებანი. რამდენიმე ძირითადი საშუალება უკვე არის და მხოლოდ სათანადო უნარსა და ძალას თხოულობს განსაზოციელებლად და ცხოვრებაში გადასატანად. პირველია, მაგალ. მაღაზიის ფული, რომელიც შეადგენს სოფლის საკუთრებას და სათანადო ფორმალური მხარის შესრულების შემდეგ, ადვილად შეიძლება მოხმარდეს სოფლისაგან საერთოდ შეძენას საქმელ და სათესლე პურისას, წამლისას თუ იარაღისას. მხოლოდ ხელის

განძრევია საჭირო. მეორე საღსარია სახელმწიფო ბანკი, რომელიც უეჭველია ამ გაჭირვებულ მდგომარეობაში, თუ თავდებად დაუდგებიან ყველა კოოპერატივები, საგრძნობლად გაადიდებს გაცემულ კრედიტს საერთო მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად. მესამე არის—მუდმივი ორგანიზაციის შექმნა, რომელიც დაიკვეთავდეს რუსეთის და საზღვარ-გარეთელ სამეურნეო მასალებს, წამალს და სხ.

კიდევ ბევრისაგან ბევრი საშუალება შეიძლება გამოინახოს, როგორც მაგალითად გამსაღებელი, მომხმარებელი ან წარმოების კოოპერაციები, ერთის ძალით შექმნილნი ყოველგვარ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად და სხ. ყოველ კუთხეში შეიძლება ინიციატივა იკისრონ საკრედიტო კოოპერატივების მოთავთ და საერთო ყრილობა მოაწყოს თუნდ ქ. სამეურნეო საზოგადოებამ, რომელმაც წინდაწინვე უნდა შეიმუშაოს პროგრამა, ადგილობრივ მოთხოვნილებათა გათვალისწინებით. ყველა ამას, გარდა პირდაპირი მნიშვნელობისა დღევანდელ კრიზისისაგან დახსნისა—დიდი აღმზრდელობითი მნიშვნელობა ექნებოდა სამერმისოდაც, როდესაც ომის შემდეგ საჭირო გახდება საზოგადოთ ამოძრავება მთელი ეკონომიური ძალისა, საუკეთესო მომავალის დასამყარებლად. ომმა ჩვენ გვისწრო ეკონომიურად დაძაბუნებულებს და ომმავე უნდა გამოგვადვიდოს ეკონომიურ აღორძინებისათვის, რადგან არაფერსა აქვს ისეთი შემაერთებელი ძალა, როგორც საერთო გასაჭირს და ერთობა ხომ ყოველ გამარჯვების საწინდარია. მაშ მხნედ შევეცადნეთ შევექმნათ ასეთი საერთო ორგანიზაცია და მაშინ ვერავითარი ვერც შინაური და ვერც გარეული მტერი ვერ დაგვჯახბნის და ჩვენს სამშობლოში ჩვენი თავის ბატონ-პატრონნი ჩვენ ვიქნებით ეკონომიურ დარგში; და როდესაც ერი ძლიერია ეკონომიურად, მას ანგარიშს უწევენ ყოველ სხვა მხრიდანაც. შეერთება პირველი საზრუნავი საგანია დღეს ჩვენთვის და ღვთის მადლით, ამ შეერთების წინამორბედნი უკვე ჩნდებიან აქა-იქ—ეს არიან მრავლად გაფანტული კოოპერატივები, რომელთაც თანდათან უცხოველდებათ აზრი საერთო კავშირისა.

მასალები სამედიკორაციო კრებისათვის

(დასასრული)

ქართული ენის ენციკლოპედია

წინა წერილში მოთავსებული იყო სახელმწიფო სათათბიროს წევრთა მიერ გადმოცემული ცნობები მიწათ-მომკმედ დეპარტამენტის და მიწათ-გაუმჯობესების 1914 წლის ხარჯთ-აღრიცხვაზე; ახლა მკითხველს მინდა გავაცნო კანონპ-როექტი რომანოვების ფონდის თაობაზე, კერძოდ კი კანონპ-როექტის ის ნაწილი, რომელიც ამიერ-კავკასიას შეეხება.

მიწათ-მომკმედმა და მიწათ-მომწყობმა მთავარ გამგეობამ, რომანოვების დინასტიის 300 წლის მეფობის აღსანიშნავად, სახელმწიფო სათათბიროში კანონპ-როექტი შეიტანა იმის თაობაზე, თუ როგორ უნდა განვითარდეს სახელმწიფოსათვის მნიშვნელოვანი მიწათ-გაუმჯობესების საქმეები.

მიწების გაუმჯობესების განსახორციელებლად ამ კანონპ-როექტით უწყება სახელმწიფო ხაზინიდან 5 წლის (1915—1919 წ.) განმავლობაში სახსარს თხოულობს, - სულ 150 მილიონ მანეთს ევროპის რუსეთისათვის და იმპერიის სხვა ნაწილებისათვის.

ამ კანონპ-როექტით დიდი საქმეები მოგველის კავკასიაში, როგორც ამიერში ისე იმიერში, სადა განზრახვა აქვთ ზომები მიიღონ თერგის წყალდიდობის წინააღმდეგ, უნდა ისარგებლონ მიწების მოსარწყავად და მსურთ საერთოდ შეისწავლონ მდინარეების ჰიდრო ელექტრონული ძალა.

ამას გარდა უახლოეს ხანისათვის განზრახული აქვთ განახორციელონ უკვე შედგენილი და დასტურ დაცემული მილის ტრამალის 87 ათასის უდაბურ ადგილების მორწყვის პროექტი და ჯერ კიდევ არ დამთავრებული (მაგრამ რომელიც მალე დათავდება) მორწყვის პროექტი მულანის ტრამალის სამხრეთის ნაწილისა, რომლის სიგრძე შეიცავს 49.000 დესეტანასა და რომლის მოსარწყავად სპარსეთის საზღვრებიდან მდინარე არეზის წყლის გამოყვანას აპირობენ.

კანონპ-როექტში მოხსენებულია კიდევ შემდეგი: „უწყების აზრით სახელმწიფოთ მიწების შექენა გამომდინარეობს თვით ზოგიერთ მედიკორაციულ აშუალებათა თვისებისაგან; მაგალითად ქვიშნარისა

და ხრამების ჩქარა გამაგრება მდინარეების მხოლოდ იმ ადგილებზე, რომელიც ხაზინის განკარგულებაში და მფარველობის ქვეშ არის; 652000 დესეტანამდე ქვიშნარ და ხრამიან ადგილების შექენა მთელ იმპერიაში და გადაცემა ხაზინის განკარგულებაში გათვალისწინებულია ქვიშნარ-ხრამიან ადგილების საქმეების აქ მოყვანილ გეგმით“.

აღნიშნულ განზრახვათა განხორციელება მომავალ ხუთ წელიწადში (1915—1919 წ.) საჭიროობს 150 მილიონ მანეთს შემდეგი ანგარიშით

I ჰიდრო ტექნიკური საქმეებზე: ა) ევროპის რუსეთში—39 მილიონი მანეთი; ბ) კავკასიაში—19 მილიონი მანეთი, რომლიდანაც გადადებულია წყალდიდობასთან ბრძოლის საშუალებათა გამოძებნაზე და მდინარე თერგისა, ყუმისა, მტკვრის, არეზისა და სხვა მდინარეთა არხებში მდინარეთა ჰიდრო ელექტრონულ ძალთა გამოკვლევაზე—2 მილიონი მანეთი; წყალდიდობასთან ბრძოლისათვის და მიწების მორწყვისათვის მდინარე თერგზე პირველი ჯერის საქმეთა დაწყებაზე—2 ნახევარ მილიონი მანეთი; აღმოსავლეთ ამიერ-კავკასიაში მილის ტრამალის 87 ათას დესეტანის მორწყვაზე თანახმად შედგენილ სატექნიკო და საჰიდრო-ელექტრონო კომიტეტის მიერ დადასტურებულ გეგმისა—10 ნახ. მილიონი მანეთი; სპარსეთის მოსაზღვრე მულანის ტრამალის სამხრეთ ნაწილის 40 ათასი დესეტანის მორწყვაზე, შედგენილ პროექტის თანახმად—4 მილიონი მანეთი; გ) თურქისტანში—39 მილ. მან.; დ) ევროპის რუსეთის ტრამალიან ნაწილზე—4 მილიონი მან.; ე) კიმბირში - 8, 5 მილიონ მანეთი.

II ქვიშნარ-ხრამიან ადგილების გამაგრებაზე—მარტო ევროპის რუსეთში 15 მილ. მან.

III საზოგადო საორგანიზაციო საქმეებზე—29,4 მილ. მან., რომლიდანაც 2 მილიონი გადადებულია იმ 5 საჰიდრო-ტექნიკო საშუალო სასწავლებლის გახსნა-მოწყობაზე, რომელიც გაიხსნება ტექნიკების მოსამზადებლად მინსკში, ტინგუტში, თბილისში,

კავკასი და ქურქისტანში (ათთო სასწავლებელზე წაეი, როგორც ამას გვიჩვენებს სასოფლო-სანეურ ნეო საშუალო სასწავლებლის მოწყობა, 400 ათასი მანეთი.)

კანონ-პროექტის განხილვას აპრობენ სახელმწიფო სათათბიროს კომისიებში შემოდგომაზე, 1914 წ., როცა სათათბიროს სესიების მუშაობა დაიწყება.

როგორც მკითხველი ხედავს, რომანოვების მთელი ფონდი (150 მან) უკვე განაწილებულია მიწად-ნომქმედ—მთავარ გამგეობასაგან კავკასიის-თვის და ამიერ-კავკასიისთვის გადაღებულია 19 მილიონ მან., რომელთაც უკვე შევსებულ დასახლებული განსაზღვრული დანიშნულება აქვს.

მკვიდრი.

გერმანელთა ჯარი. იმპერატორი ვილჰელმი და მთავარ შტაბის უფროსი ფონ მოლტკე საპოზიციო თხრილებთან.

უცხო ქვეყნის ბრძოლის ველზედ!

(ვუძღვნი ეხლანდელ ამში დახიციელ ქართველ მეთაართა ხსოვნას).

უცხო ქვეყნის ბრძოლის ველზედ, უცხო მკვდრებში დარჩენილი, გრძნობს საბრალს, რომ თვითონაც კვდება, დაჭრილ-დაფლეთილი; კვდება, როგორც ტყის ნადირი, უბატრონოდ მიგდებული, ზრუნვა-მოვლას და მშობლიურ ტყილ აღერსსა მოკლებული არც კი იცის, თუ სად არის, ან ვინ არის მისი მკვლელი, — გერმანელი, ავსტრიელი, უნგრელი თუ რუსალი? იცის მხოლოდ, რომ უეცრად. „ომია“-ო, ხმა გავარდა და ქვეყანაც, ორ ბანაკად გაყოფილი, ამღელვარდა!

ასტყდა ბრძოლა; ათას ადგილს საშინელი სისხლის ღვრაა;
 ჯარი-ჯარზე სწყდება... სწყდება, — დასასრული აღარაა!
 ერი-ერსა მისევია, მუსრს ავლებენ ერთმანეთსა,
 თითქო კაცთა ნათესავის მთლად მოსპობა კვლავ სურს ღმერთსა,
 რომ დასაჯოს ის, ცოდვილი, კვლავ საერთო სიკვდილითა,
 არა წარღვნით, თვით იმისვე სათაყვანო მახვილითა!..
 მასაც მისცეს თოფი ხელში; მოაშორეს მშობელ მხარეს, —
 არ მიხედეს მის წვირილ ცოლ-შვილს, არც ცრემლს მოხუც დედის ცხარეს, —
 ამ სიშორეს გადმოკარგეს და უბრძანეს: „იბრძოლეო, —
 მეფისა და მამულისთვის ნუ გშურს შენი სიცოცხლეო!..“
 და მანაც არ დაიშურა ქართველურად ივაჟაკა, —
 მხნედ შეხვდა მტერს... მალე დასჭრეს... და, ჰა, კვდება აქ, სადღაცა;
 აქ, სადღაცა, უცხო ცის ქვეშ, უცხო ქვეყნის ბრძოლის ველზედ
 და ნაცვლად თვისთ აღფერისა გრძობს უცხო მკვდარს თავის ხელზედ!
 აქ, სადღაცა, კვდება ისე, მაგრამ რის და ვის გულისთვის?..
 — როგორ თუ ვის? აკი უთხრეს — მეფისა და მამულისთვის!..
 — მამულისთვის?.. მაშ, მის მამულს მის მშვენიერს საქართველოს,
 ამ საშინელ წამებითა შეიძლება რამ უშველოს?..
 ოჰ, ოღონდაც კვლავ მაინც მას დრო დაუდგეს სანატრელი;
 ოღონდ გახდეს ბედნიერი მისი ერი, საყვარელი,
 და სიამედ შეიცვლება ეს სიკვდილი, საზარელი,
 თუნდ რომ კიდევ გაასკეცდეს მის წილ-ხვედრი სატანჯველი!
 მაგრამ ვაი, თუ სამშობლოს ამ სიკვდილით მან ვერ არგოს, —
 მისი სისხლი, აქ დაღერილი მისთვის უქმად დაიკარგოს?..
 არა, არა! სწამს და სჯერა, ეს ომი რომ გათავდება
 და მშვიდობა და სამართლე ქვეყანაზე დამყარდება,
 თავისუფალ ფრთა შორის თავისუფლად აყვავება,
 თუმც რიცხვ მცირეს, სულით ძლიერ ქართველ ერსაც წილად ხვდება,
 თვით გონებით ქრისტიან ერთ მოწინავე რაზმად ქმნილი,
 არა ერთხელ მოწამებრივ გვირგვინითა შემკობილი,
 ათას წლობით გმირულ ბრძოლით რომ ქვეყანას აკვირვებდა
 და ყოველ მხრივ მოზღვავებულ მტარვალთ მედგრად იგერებდა;
 და, თუმც ბოლოს მოძმე დიდ ერს მიეკედლა დაქანცული,
 დაიცვა რაც წმინდა ჰქონდა — ენა, რჯული და მამული!
 სწამს, — ამ რწმენით გამსჭვალული, შვეებით უმზერს მომავალსა
 და საამო ნეტარებით საუკუნოდ ხუჭავს თვალსა,
 უცხო ქვეყნის ბრძოლის ველზედ, უცხო მკვდრებში გარეული,
 მშობელ მიწას და მშობლიურ ცრემლის ცვარსა მოკლებული.

ლუბუ მეგრელი.

გიორგობისთვე 1914 წ.

უნებური მსხვერპლი

I

მინდარი მწვანედ დაღებდა. წყნარი ხიფი უვავითა სუფილებას ჭყანტაჟდა გარეშად და ჭეჭილს აღუფლებდა. ანწლოვან მუხის ქვეშ სოფლის ქაღებს მოკვარათ თავი და ღზინობდნენ. ამადღეს უქმობდნენ, არიფანა ჭქონდათ.

— აბა, გოგუებო, ვინ უფრო კარგ თაიგულს შეჭკრავს! — წამოიძახა ერთმა.

უველანი წამოიძახებენ და ურანველთა გუნდით მინდარს მოედნენ.

ხელ-ხელა იზრდებოდა თაიგულები. ერთი უვავილი შეორეს უხამდებოდა და თერებს თავისებური ქარმონია იქმნებოდა.

შველივით დანაკარდობდა ცისა ამხანაგ ქაღებს შორის. წაბლისფერ კულულებს ქაერმა აფრიალებდა, ელვის სიწრაფით ხან ერთ უვავითან ჩნდებოდა ხან შეორესთან და გაფაციცებით სწუჯატაშდა. ცხურისფერ თვალებიდან სხივები სცვიოდა, ხმამაღლა კასკასებდა და ზარავით წკრიალა ხმა სივრცეში იბნეოდა. ორ მარჯანს შორის მარჯალიტები უკრთოდა. სულ ნარჩიიყო.

— რა გოგოა და! — გაისმა ხმა.

ცისას უვავილები ხელიდან გაუცვივდა, შეკრთა: სიცოცხლით სავსე ვაჟკაცი უმზერდა. თვალები უბრწინავდნენ, შავი აბზინებული ქონარი შებღზე გადმოჭყებოდა. ხელში კაკლის შტო ეჭარა.

— გუგუნა სადარაშვილი, გუგუნა! — წაჭკრეს ერთმანეთს ხელი გოგოებმა. — მარშან რომ სადღათობიდან დაბრუნდა.

ცისამ თვალები ძირს დაუშვა და ხშირი წამწამები ღოყებზე გადმოუთინა. უვავითა შორის უვავილად მისჩინდა.

— აჰა, მინდრის უვავილო, ესეც შენ თაიგულში გაურიე. — შესძახა დარცხვენელ ქალს გუგუნამ და კაკლის შტო გადაუგდო.

„მინდრის უვავილი“ არ შეინძრა, კაკლის შტოს ხელი არ ახლო. გუგუნა ცოტა ხანს გადაეკ უმზერდა ცისას და შერე თავის გზას გაუდგა. ცისამ უხეობივად თვალი გადაუგინა.

ახლაგაზრდა არწივივით გაჭეურებდა შიდაშოს, ვეუხვივით მიაბიჯებდა ფეხსა. მალე აფასს მოეფარა.

ცისა კი მოჭადლოებუვლივით იდგა.

— არ გუგურება? — დაუფერია ამხანაგმა ქალმა ცისას. — მიფლავართ, წამოდი.

ცისამ აკრიფა მობხეული უვავილები, აიღო კაკლის შტოც, ხელის კანკალით ჩაურია თაიგულში და ხელის საბოჯით აუდევს თავის ტოლებს.

II

უარმონიუანი
გონგლომონიუანი

ცისას გონგობიდან ვერ მოეშორებინა გუგუნა. თვალწინ სულ მაგად აბზინებული ქონარი ესატებოდა. ამგარად ხელაფდა მოდიმარ სახეს, გაბრწინებულ თვალებს, აღნავ კეხიან ცხვირს, კაბწია უფუაშებს. გული ეკუმშებოდა, სული ეხაბებოდა. რაღაც არჩვეულებრივობას გრძნობდა. სხივსახი თვალები სეგლით მოეცრა.

— დედაგაცო, ე გოგო რაღასაც დაგვლობებია! რატომ არ იკითხავ, რა ამბავია მაგის თავსა? — უახრა გიგილა ხანიაშვილმა თავის ცოლსა.

— რავა, ადამიანო! რაღაც დაემართა. — უმასუხა თინამ თავის ქმარს. — ვუებნება, დედა ვარ, უცხო ხომ არა ვარ, მითხარი, რა მოგიყვიდა — შეთქა, მაგრამ შირკვარი ვერ დავაწერინე. სულ იმას შეუებნება, არაფერი.

მაშ შე გამოვავთხიზლებ. ახლაგაზრდა გოგოა, გაიხიყების დრომ მოუწია. — სთქვა გიგილამ. — ისეთ ბიჭს მაგცე ხემა ცისავ, რომ უველა შენ შემოგნატრიდეს.

ცისას თვალები აერთნენ, შებლი შეიკრა. გადასწუვიტა უარი ეთქვა, თუ სასურველს არ დაუსახელებდნენ. შე გუგუნას შეტა არაფინ მინდაც, სთქვა თავის გულში ქალმა.

— იცო, დედაგაცო! — მიუბრუნდა გიგილა ცოლსა. — სადარაშვილი გუგუნა თხოვლობს შენს ქალსა.

სინარუდისკახ ცისას სუნთქვა შეეკრა, სახე წამოუწითლდა, თავი დაღუჩა და კულულები წინ წამოუცვივდა.

— აჰა, გოგო, რას იტყვი? — ჭკითხა მამამ. — სით მიგაქვს ე თავი? მითხარ. შეტრე-მაფლობას ნიშანს მოიტანენ.

III

ცისა დანიშნეს. გუგუნამ „მინდრის უვავის“ დაჭეხოსა და თავის ბადში გადარგვას უპირობდა.

დანიშნულები მოუთმენლად ელოდნენ ფოთლის გაყვითლებასა, მაგრამ დახე მუხანათ ბედსა. ხმა გაფარდა, რუსთა ხელმწიფეს ლემენტი აეშალა, და სათადარიგებს დაუწევს თავისი მოურა. ცისას სახე დრუბელმა მოიცრა და საწვიმრად გაემზადა.

გუგუნა ჭარში გაწვიეს. „მინდრის უვავილმა“ ჭებობა იწყო: მზის სითბო მოაყვდა და სიცივე შეეშარა ტანში.

VI

შემოდგომას ფართოდ გაშალა თავის კალთები. ფთობილი გაუვითლებულიყო. ცაზე ღრუბლებს ნაჭრები გუნდ-გუნდად დასრიალებდნენ. შზეს თავი გამოეყო და აღმატრად უცქერდა დედამიწას. ქარი ხან ერთ ხეს უხლებდა ხან მეორეს და დაძვლებულ ქურქს უწიწნიდა.

ცისა ბაღში გამოსულიყო და მალე მისი ბუჩქობის მიტოვებულა. ხეები სიბრალულით უცქერდნენ ქაღსა.

შზე შზეობას ვუღარ ეწეოდა. „მინდვრის უვიალი“ სუფს ძლივს დაფავდა. სიცივეს მისთვის გული დაუთუთქა.

ქაღმა ძირს დაიხედა. ბატონა ცისფერ უვიალს ობლად ამოეყო თავი დედამიწიდან და შირს შემოსცინდა. ცისას წარსულმა გაურბინა თავში. მთაგონდა ამაღლებს დღე, უვიალების კონა, კაკლის შტო და თვალუბიდან დაბა-ღუბით ცრემლები გადმოსცვივდა.

ცისას თვალე უცნაურობამ შეიძურთ: ცისფერი უვიალი ჯერ გაფითრდა და შერე ხელ-ხელა სისხლის ფერი მიუცა. უვიალმა ზრდა იწყო. ფურცლებიდან სისხლის წვეთები წამოსცვივდა, გული შუაზე გადაეხსნა და ცისამ ამკარად დაინახა რომ იქიდან გუგუნა ამოვიდა. ნისლს მიაგავდა და ქაერში დაფრინავდა.

— გუგუნავ, ხუმთ არწივთ! — წამოიფვირა ქაღმა.

გუგუნამ ხმა არ გასცა, მიტრიალდა და იქვე ახლას მდგომ ნაშალ მიწის ბორცვზე ხელი მიუთათა. ცისამ ბორცვი მხლოდ ეხლა შენიშნა, წინთ დაუნახავს. გუგუნა მივიდა ბორცვთან გადაეხსნა გული და შეკდრების ხროვა გამახინა. ცისა გულ-გულად უცქერდა. შეკდრებს ზოგს ხელები ჰქანდა დაწვეტილი, ზოგს შუტული გამოგლეჯილი, ზოგს თავი გატყეული. გუგუნამ გადასწ-გადმოსწია შეკდრების ხროვა და ზემოთ ერთი გვამი ამოათრია. გვამს ადამიანის ფერი დაჰკანკლავდა, აფალები ჩასცვივინდა, ცხვირი გასწვეტიანებოდა, მავი ქონხრი აღარ უბინავდა. ტუვიით გული ჰქანდა განკმირული.

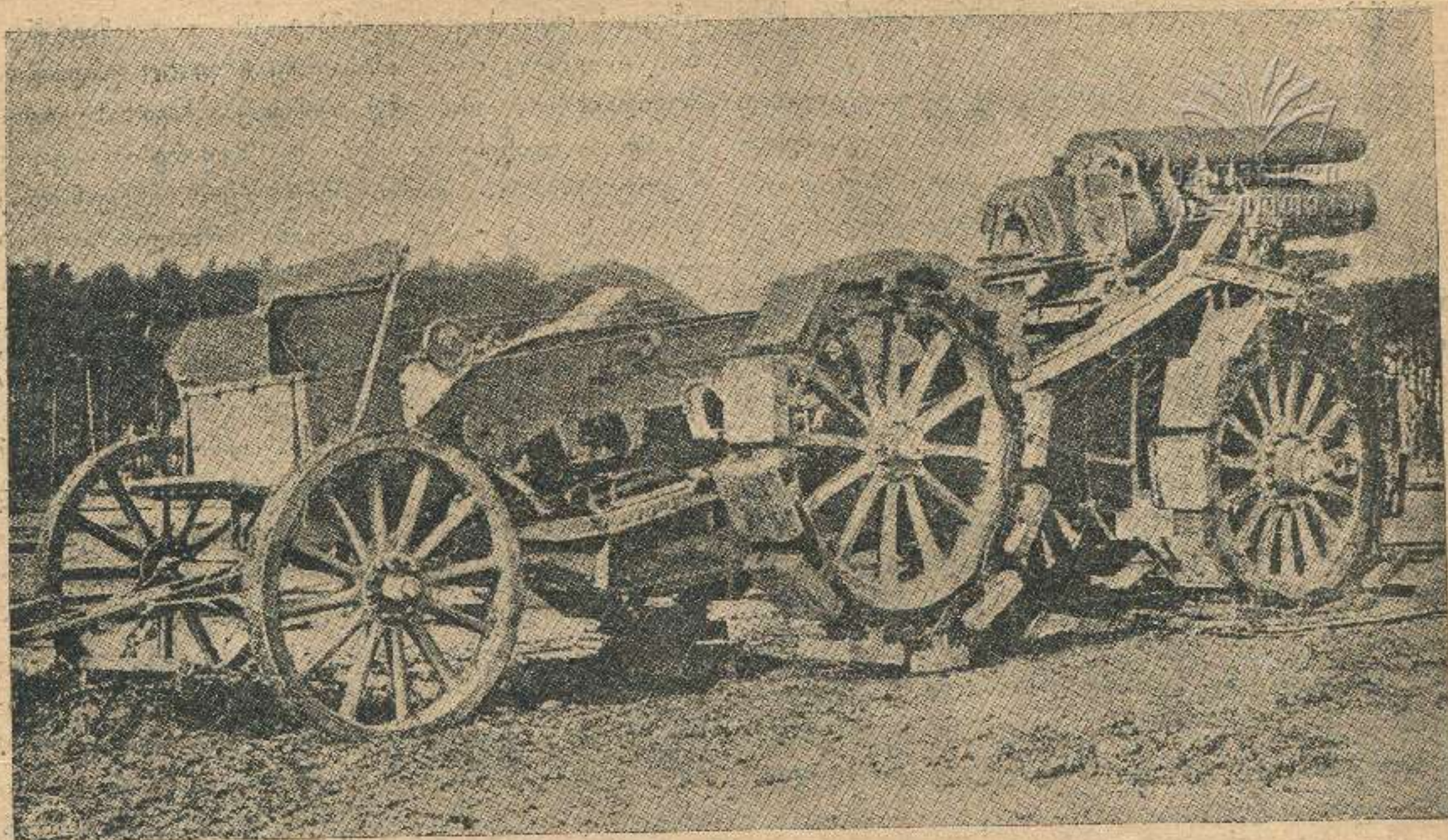
— მე სული ვარ ამისი. — უთხრა ლანდმა ცისას — სიაქას აღარ ვეკუთვნი. უწულთ ტუვიამ მიწიერი სხეულის გული შეშინგრია და სიაქას გადაშისახდა. ხუმთ ცისავ, ხუმთ „მინდვრის უვიალი“, გინდა შენც წაგიფავნა? უშებოთ იქ ცხოვრება შეძლებო.

ცისა წამადგა ზეზე: გაიწია გუგუნასაკენ, მაგრამ წატარტმინდა და შირქვე დაეცა. შირიდან სისხლი წამოსქდა და ცისფერი უვიალი წითლად შელუბა. წუთი სოფელს გამოესაღმა. შიხე ცოდვით დაიწვა და ღრუბლებს ამოუფარა. ცის შწუნარებით სხე მოელუმა, ქარმა ძლიერათ ამოიხრა, ხეს ქურქი შემოაფხრინა და ცისას გვამს გაუვითლებული ფთობილი მიაფარა.

ინი.

ბეტონის ერთ-ერთი სიმაგრე ლიეჟში, რომელიც გერმანიის მძიმე არტილერიამ დაანგრია

გერმანელთა მიმღე არტილერიის ნიმუში.

ქართული თეატრის გარშემო

159 F

ქართველები, რომ გატაცებული ხალხი ვართ და პირველ ხანში უბედურებასაც და ბედნიერებასაც დიდი აღფრთოვანებით ვეგებებით. ეს არავისათვის დაფარული არ არის და დაგვეთანხმება ყველა ვისაც ფხიზელის თვალთ უღვევებია თვალ-ყური ჩვენის ცხოვრებისათვის, მხოლოდ ჩვენდა დიდათ საუბედუროდ მალე, ძრიელ მალე გაგვიგრილდება გული და ყოველივე ჩვენი საქმე უდროვოდ მინელდება ხოლმე!... ბევრის მაგალითების ჩამოთვლით თავს არ მოგაწყენთ და მოგაბეზრებ მკითხველებს, საკმარისია მოვიგონოთ დიდებული ილია ჭავჭავაძის მოკვლის ამბავი და მისი დასაფლავება. საეროვნო თანხაც კი გვინდოდა შეგვექმნა, მაგრამ გადაავლეთ თვალი ბევრი შევაგროვეთ?! რიგიანი ძეგლიც კი ვერ დავადგით! რამდენი ამისთანა მაგალითები შემოძლიან ჩამოვთვალო, მაგრამ რა საჭიროა?!

აჲ, დღესაც ჰკოდებს, ვალადებს და სტირის ყოველი ქართველი იმ უბედურების გამო, რომელიც დაგვატყდა მოულოდნელად თავს. უღმობელ

მა ცეცხლის სტიქიონმა ხელიდამ გამოგვაცალა ერთად ერთი ეროვნული ტაძარი, ჩვენი დიდება, სიამაყე **ქართული თეატრი**.

სატირელ-საგოდებელიც არის ჩვენისთანა ბედ-**კრული** და ღარიბ-ღატაკი ხალხისათვის დანაკლისი, მაგრამ ცარიელი ტირილი; გოდება, ვიში და ვუში დაგვიბრუნებს დანაკლისს?! არასოდეს! მაშასადამე საჭიროა ნივთიერი დახმარება დაუყოვნებლივ და ჩემის აზრით ვისაც თავისი თავი ქართველად მიაჩნია და ქართველს უწოდებს თავის თავსა, დიდი თუ პატარა, ქალაქელი თუ სოფლელი, ქალი თუ კაცი, თავადი თუ გლეხი, მოხელე თუ მეურნე, მღვდელი თუ ერის კაცი მოვალეა გაიღოს თავისი წვლილი ვისაც რამდენი შეუძლიან.

ქართველები ორ მილიონზე მეტნი ვართ ვიანგარიშოთ ნახევარზე მეტი შეუსმენელნი, გადაგვარებულნი და არა თანამგრძნობნი! ერთი მილიონი ხომ დავრჩებით და თვითუღმა ჩვენგანმა ორთა შუარიცხვით, რომ ოროლი მანეთი გამოვიდოთ ორი მილიონი მანეთი შეგროვდება, ამას უნდა მი-

უმატოდ ჩვენი შეძლებული ქველმოქმედნი, სხვა და სხვა დაწესებულებანი, რომელიც ბევრად მეტს გამოიღებენ. და თუ ჩვენებურად ქართველურად არ ავიტრუეთ გული და არ მივანებეთ თავი, შესდგება იმდენი ფული, რომელითაც მალე ისევ ვიამაყებთ უფრო გაფართოებულ-გამშვენებულის თეატრით. მე როგორც უულარიბესი ავადმყოფი ადამიანი ჩემის მეუღლით ემშათი გაახლებთ დიდის ბოდიშით და მოწიწებით თითო მანეთს ამ ჟამად და ვეცდებით კვლავაც მოუწოდოთ შეძლების და გვარად ჩემი წვლილი. ამასთანავე ამ ახლო ხანში გაახლებთ ქართული თეატრის ბიბლიოთეკისათვის შემდეგს წიგნებს: „ჰამლეტი და ოტელო“ — შექსპირისა. „ჩანგი“ — გასოცემა სორაპინისა. „ქართული თეატრი“ — გუნჩასი. „ქობში“ — ი. გომართელიისა. „კენჭის ყრა“ — გურულიისა. „ფიქრები“ — ჰაუპტმანისა. „მორიელის დრამატიული თხზულებანი“. „ყაჩაღები“ — შილოერისა. „ორი ჯიბგირი“ — დეკურსელისა. „ანტიგონე“ — სოფოკლისა. და „ლალატი“ — სუმბათაშვილისა.

რ. ფავლენიშვილი.

P. S. რედაქციამ ამასთანავე მიიღო ორი მანეთი თეატრის საამშენებლო კომიტეტისათვის გადასაცემად.

ქ. შ. წ.-კ. გ. ს.

დღეს, კვირას, უნდა მოხდეს წევრთა საზოგადო კრება ქ. შ. წ.-კ. გ. ს. — სა. ქართველი ერისათვის აღნიშნულ საზოგადოებას მით უფრო დიდი მნიშვნელობა აქვს, რომ საქართველოში არ არის არც ერობა, არც სხვა რამ სახელმწიფო დაწესებულება, რომელიც ზრუნავდეს სამშობლო ენის და წერა-კითხვის შესწავლასა და გავრცელებაზედ. ერთად-ერთი საზოგადოებრივი ორგანო, რომელიც მოწოდებულია ხალხს ჩაუნერგოს სიყვარული და ბუნებრივი მოთხოვნილება სამშობლო წერა-კითხვისა დაუკმაყოფილოს, არის — ჩვენ წარჩინებულ მოღვაწეთა მიერ დაარსებული წერა-კითხვის გაშავრცელებელი საზოგადოება. მისი ძალადი მიზანი და დანიშნულება იმდენად თვალსაჩინო და შეგნებულია ქართველი საზოგადოებისაგან, რომ არც ერთი ჩვენი სხვა საზოგადოება ან დაწესებულება არ

იზიდავს ისეთ საერთო სიმპატიებს და თანაგრძობას, როგორც იგი. მაშასადამე a priori უნდა წარმოვიდგინოთ, რომ მისი მოქმედება სხვა საზოგადოებათა და დაწესებულებებთან შედარებით უფრო ნაყოფიერი და ფართე უნდა იყოს ვარგეზულად ეს თითქო ასეც არის, რადგან მრავალწილილი-ლური განყოფილება, სკოლა და ბიბლიოთეკა ყოველ წლიურ ანგარიშებში იზრდება და იზრდება; წრეულს მაგ. უკვე 25 განყოფ. (ამათგან 7 ახალი) 16 სკოლა და 6 ბიბლიოთეკა (ახალი 11), მაგრამ ახლო თუ დააკვირდით, აღმოჩნდება, რომ ყველა ეს კეთილი არსებანი იზრდებიან მხოლოდ რიცხვით და არა შინაგანი სიძლიერით, ან კი რითი უნდა გაძლიერდნენ, როდესაც მთავარ-გამგენი სულ მუდამ უფულობას ჩივიან. უფულობა მომაკვდინებელი საბუთია ყოველ საქმისათვის, ეს ყველამ იცის და ამ დროს ახალ ბიბლიოთეკათა გახსნა უბრალო თვალთმაქცობად უნდა ჩაითვალოს. ასეც არის. ვინ არ იცის როგორ იხსნება ჩვენში ბიბლიოთეკა: ვინმე უსაქმურ კნეინას, ან საქმიან მემამულეს მოეფიქრება რომ სოფლისათვის სასარგებლოა ბიბლიოთეკა, ან გაზეთში ამოიკითხავს, ან გაიგონებს სადმე და ასე მაშინვე გამართავს „თეატრს“, შეაგროვებს ორიოდვე გროშსა, ნაცნობებს გამოართმევს ძველ წიგნებსა (უმეტეს ნაწილად რუსულ ჟურნალებს), გაზეთის საშუალებით წინდაწინვე მადლობას გამოუცხადებს საზოგადოებას დახმარებისათვის, რედაქციებს სთხოვს ფას-დაკლებით ან უფასოთ გაზეთებს და — გაიხსნა ბიბლიოთეკა. არავინ დაგიდევს იმას, რომ ამ ბიბლიოთეკაში არამც თუ ხალხი, სოფლის ინტელაგენციაც თავს არ შეპყობს ხოლმე და ბევრგან გვინახავს ამ ბიბლიოთეკათა მტვერი, ობი და ხავსი. ან რა გასახსნელია ბიბლიოთეკა იქ, საცა წერა-კითხვის ცოდნე ხალხი არ არის. ახლა ავიღოთ სკოლები, რომელთაც უნდა მოამზადონ მკითხველები ბიბლიოთეკებისათვის. უმეტესად ბიბლიოთეკა იხსნება იქ, საცა სკოლა არ არის არც წ.-კ. საზოგადოებისა, არც სამინისტრო და არც სამრევლო. წ.-კ. ს. სკოლები ბევრგან უმწეო მდგომარეობაში არიან... უსახსრობისა გამო. ამისდამიუხედავად მათი რიცხვი არა კლებულობს და მაინც მიაჩანჩალებენ... რიცხვის გადიდებისათვის. აი, მაგ. საგურამოს სკოლა. სკოლა ისეა დაშორებული სოფელს, რომ შევირდები არ დადიან და მშობლები ჩივიან. ან რა სკოლაა ის სკოლა, საცა სულ 17 ბავშვი სწავლობს (ამათგან კლასში ნახევრის მეტი არ არის ხოლმე უთუოდ)

და მაინც ზედამხედველი იწუნებს სწავლა-აღზრდის საქმეს. აიღეთ კავკაზის სკოლა, რომელმაც 25 წლის იუბილეი გადაიხადა შარშან და ერთ დროს სამაგალითო სკოლად ითვლებოდა თურმე. წლიდან დაარსებისა, მოწაფეთა რიცხვი იზრდებოდა 1908 წლამდის 32--244 და ამ წლიდან ხულ მცირდება და უკვე 1912—13 წელს ჩამოვიდა 190-მდე. ძნელი წარმოსადგენია სამაგალითო სკოლას ხალხი აკლდებოდეს და არ კი აწყდებოდეს. სენაკის სკოლა უფრო უცნაურ მდგომარეობაშია თურმე: „მასწავლებლები ჯერჯერობით ჯამაგირს დროზედ ვერ იღებენ“. არც ქუთაისის სკოლაა უკეთესად, რომლის „ნივთიერი მდგომარეობა უნუგეშოა“, როგორც სწერენ ანგარიშში, ან რატომ ჰქვიათ ამ სკოლას წ.-კ. საზოგადოების სახელი, არ ვიცით. ამ გვარად ყველა სკოლას შეიძლება ჩვენი სახელი დავარქვათ, მაგრამ ჩვენი კი არ იქნება. ან მკითხველს შეუძლიან წარმოიდგინოს, რომ წ.-კ. სკოლის შეგირდმა იხადოს წელიწადში ექვსი თუმანი, როგორც ეს არის ქუთაისში?

მაგრამ ყველაზედ საგულისხმეო ის არის, რომ სკოლების და ბიბლიოთეკების დასათვალისწინებლად იყო დანიშნული საგანგებო ინსპექტორი, რომელსაც 18 სკოლიდან მარტო 4 დაუთვალისწინებია, რომელთაგან ორი — თბილისშია. გამგეობის ერთ წევრს უნახავს კიდევ ორი სკოლა და დანარჩენი სკოლები. „დაუთვალისწინებელი დარჩა, ვინაიდან გამგეობის წევრებმა ვერ იმოგნეს ამისათვის თავისუფალი დრო“. სამეგეოროდ 1911—13 წლამდის გამგეობას ჰქონდა 140 სხდომა, გაარჩია 1032 საქმე. გამგეობამ უმთავრესი ყურადღება მიაქცია საზოგადოების სკოლების მდგომარეობის გაუმჯობესებას (როგორც ზემოდ ავწერეთ), ვაქრობის (?) მოწესრიგებას, ძველი ვალების გინაღდებას, წიგნთ-საცავისა და მუზეუმის დალაგებას“. გავსინჯოთ ეს სია საქმეთა. რაში გამოიხატება მაგ. ვაქრობის გაუმჯობესება? იმაში, რომ გოგებაშვილისაგან დატოვებულ წიგნების შემოსავალს არაფერი მოჰმატებია და გაუმჯობესება იმაში გამოიხატება უთუოდ, რომ ბ-ნ გოგებაშვილისაგან გამგეობამ განსაკუთრებულ კომისიასთან შეუთანხმებლად შეიძინა ნახმარი ნივთები, რომელნიც... ცეცხლში დაიწვინენ. ეს უკანასკნელი გარემოება დიდი ყურადღების ღირსია საზოგადოებისაგან. რამდენადაც ჩვენ ვიცით, გოგებაშვილისაგან შეძენილი ნივთები არ შეეფერებოდნენ იმ მიზანს, რომელიც დაუსახა გამგეობას მალაზიის გასაფართოვებლად შარშანდელმა საზოგადო-

კრებამ. ამის გარდა ნივთები იყო ნახმარი, მიღებული იყო სიით და არავის კი ჩაუბრუნებია იგიანი ფაქტიური დათვალისწინებით, ისე რომ ძნელი გამო-სარკვევი ზდება დამწვარ ყუთებზე, ქარტულად საკანცელარიო ნივთები ელაგა, თუ სხვა რამეს სკვეთეს; ამას ზედმეტად ისიც უნდა დაერთოს, რომ ამ უნახავ ნივთებისათვის დაქირავებული იყო საგანგებო საწყობი (უკვე დამწვარი რასაკვირველია) და მალაზია კი, რომლის გადატანაზედ იყო მიქცეული მთავარი ყურადღება, დარჩა ისევ იმ დამალულ ადგილას, საცა წინად იყო აქიდან მკითხველი თვითონ და ასკვნის იმ „ვაქრობის მოწესრიგებას“, რომელზედაც სწერია ანგარიშში. ჩვენ აღარას ვიტყვით იმ „უბედურ შემთხვევაზედ“, რომელმაც 25 ენკენისთვის იმსხვერპლა წ.-კ. საზოგადოების დიდძალი ქონება, რომელიც... დაუზღვეველი აღმოჩნდა, მაგრამ მეორე „უბედურ შემთხვევაზედ“ კი არ შეგვიძლიან არ მიუთითოთ საზოგადოებას: როდესაც ცეცხლში იწვოდა წ. კ. ს. წიგნები და გოგებაშვილის ნივთები, ჩვენ შეგვიკითხეთ ერთ-ერთ უახლოეს მოღვაწეს საზოგადოებისას: დაზღვეული გაქვთ თუ არა, საწყობები და მან გვიპასუხა: არ ვიცო. აი სწორედ ეს „არ ვიცო“ დამახასიათებელი საზოგადოების გამგეობის მოქმედებისა.

ჩვენ არ შეგვიძლიან არაფრის თქმა „ვალების განაღდებაზედ“, რადგან ვალები საზოგადოთ ისეთი საქმეა, რომ თითონ გამნაღდებელსაც უძნელდება ხოლმე ნამდვილ ვითარების გამორკვევა, მაგრამ მით უმეტეს უნდა შეეჩერდეთ „წიგნთ-საცავის და მუზეუმის დალაგებაზედ“.

ამ რამდენიმე წლის წინად ჩვენ უკვე გამოვთქვით პრინციპიალური მოსაზრება, რომ წიგნთ-საცავის და მუზეუმის შენახვა არ შეადგენს წ.-კ. საზოგადოების ის პირდაპირ დანიშნულებას, ტყუილა უბრალოდ ჰქსაქსავს მის ისედაც ღარიბ ხალხს და ენერჯიას და მაშინ, როდესაც ეხლა უკვე არსებობს სპეციალურად ამისათვის შექმნილი საზოგადოება და მუზეუმი — პირდაპირ ბოროტებად მიგვაჩნია ცალკე მუზეუმის შენახვა. შემდეგმა კრებებმაც მიაქციეს ყურადღება ამ არა ნორმალურ მდგომარეობას, პრესამაც არა ერთხელ აიმაღლა ხმა ამაზედ, მაგრამ წიგნთ-საცავი და მუზეუმი სრულიად გამოურკვეველ მიზეზების გამო დარჩა თავში საცემად იმავე ქ. შ. წ.-კ. გ. საზოგადოების გამგეობას, რომელიც მუდამ ჩივის ბევრი საქმე მაქვს, ცოტა საღსარი და... სკოლებიც უნუგეშო მდგომარეობაში. ახლა უნდა ნახოთ თვით მუზეუმი, რომ დარ-

წმუნდეთ მის უნიათობაში. მის გვერდით არსებობს ქ. საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების მუზეუმი, რომლის დამაარსებელთ სამიოდე წელიწადში შექმნეს მართლაც საუცხოო, მეცნიერულად მოწყობილი და ევროპიულ კულტურული გამომეტყველების ტაძარი, საცა სული არამცთუ ისვენებს, არამედ იშლება და სიამაყით ივსება, რომ ქართველობასაც თურმე შესძლებია კულტურული საღაროს შექმნა; და იქვე მნ წლის ნაცოდვილარი საწყალობელი მუზეუმი ქ. შ. წ. კ. გ. საზოგადოებისა, საცა კანტი-კუნტად, უაზროდ გაბნეულია რამდენიმე ძვ-რფასი ნივთი, ხელთნაწერი და წიგნი. მერე რისთვისაა ყველა ეს განცალკევებული და არა შეერთებული, რომ უფრო დიდი და სასარგებლო ყურადღება მიიქციოს ყოველი მნახველისა? არ ვიცით, და არც არავინ იცის. იხარჯება ზედმეტი ფული, დრო, ენერჯია და მიზანი არავინ უწყის. ჩვენ ეხლაც, როგორც კვლავ განვიმეორებთ, რომ აუცილებლად საჭიროა ეს მუზეუმი გადაეცეს ქ. საისტორიო საზოგადოებას, რითაც წ.-კ. საზოგადოება შეამცირებს ხარჯსაც და იძულებულიც აღარ იქნება მუზეუმის გამოისობით ნაკლები ყურადღება მიიქციოს სკოლებს.

მაგრამ ამ კერძო საკითხების შემდეგ, საჭირო აღნუსხვა იმ მიზეზთა, რომელნიც საზოგადოთ უშლიან ხელს წ.-კ. საზოგადოებას მკვიდრ და საღნიადგზედ დასადგომად.

ჯერ ერთი საზოგადოების საქმე იმდენად გართულდა, რომ ყოველად შეუძლებელი ხდება მისი დატოვება წინანდებურ საქველმოქმედო და საპატიო აღგილზედ—იგი მთელი დაწესებულებაა უკვე და მოითხოვს ყოველდღიურს, სისტემატიურს მუშაობას, ბევრჯელ დაწვრილმანებულსაც და ყოველს შემთხვევაში აუცილებელს, მაშინ როდესაც საქველმოქმედო და საპატიო საქმე—ნებაყოფლობითია და არავის შეუძლიან დააძალოს, ან უსაყვედუროს. საპატიოდ ამორჩეულ პირს—სისტემატიურად იშრომეო, და რაც უარესია, არავის შეუძლიან პასუხი მოსთხოვოს უსაქმურობისათვის. მეორე მხრით, ჩვენ კარგად ვიცით, რომ არა მარტო წ.-კ. გ. ს., არამედ მთელი ქართველი საზოგადოებაც იმდენად ღარიბია, რომ ყოველ წევრს უხდება შრომა ლუკმა პურის საშოვნელად, რაზედაც ეხარჯება ენერჯიაც და უმთავრესად დროც. ჩვენ კარგად ვიცით, თუნდ აწინდელ გამგეობის წევრთა დატვირთულობა წ.-კ. სა—ბის გარეშე საქმეებით, და არა ეთიკურად მიგვაჩნია მათი მოწყვეტა სწორედ ამ გარე-

შე საქმეებისაგან, რომელითაც სცხოვრობენ, საქველმოქმედო და საპატიო საქმისათვის. ამიტომ ჩვენი პირველი დასკვნა ის არის, რომ საჭიროა გამგეობაში იყვნენ ისეთი პირები, რომელნიც დაჯილდოებულნი იქნებიან, რომ სხვა საქმისაგან შეეძლოთ განთავისუფლება; მაშინ ისინი შეტი პასუხის მგებელნიც იქნებიან და შეტი დროს შეწირვასაც შესძლებენ თვით საზოგადოებისათვის. რასაკვირველია, მაშინვე გვეტყვიან: საღსარი გვიჩვენეთო, მაგრამ ამაზედ პასუხი ერთია: საღსარი უნარს და საქმიანობას მოაქვს და არა ქველმოქმედურ უსაქმობას.

მეორე მიზეზი საქმის უხეირობისა ის არის, რომ საზოგადოება კისრულობს შეტად ბევრს სკოლებს, ბიბლიოთეკებს და უცხო საქმეებსაც, როგორც ზემოხსენებული მუზეუმი, საგურამოს მამული და სხ. მაშინ როდესაც საქმის კარგად წასაყვხად საჭიროა თავიდან მოშორება ყველაფერი შეტისა, რომ შეძლება დარჩეს თუნდ კოტასი, მაგრამ კარგად გაკეთებისათვის.

მესამე და უდიდესი მიზეზი კი საქმის უსაქმურობისა ის ჯგუფობრივი ხასიათია, რომელსაც აძლევს მას ქართველი ინტელიგენცია. ქ. შ. წ.-კ გავრცელება მონოპოლია არ უნდა იყოს ისეთი ხალხისა, რომელსაც შეუძლიან სამი მანეთის გადახდა, რადგან სამი მანეთი კი არ არის საქმიანობის დამახასიათებელი, არამედ დემოკრატიზაცია საზოგადოებისა. რამდენადაც ფართო იქნება წრე წევრებისა, იმდენად საზოგადოება უფრო უახლოვდება იმ ხალხს, რომლისთვისაც არის დაარსებული და რომლის გულშიაც უნდა იტრიალოს და გაავრცელოს წერა-კითხვა. ამ წრის გაფართოვება კი მხოლოდ საწევრო გადასახადის დაკლებით შეიძლება.

სახალხო განათლების მსურველთა ცენზი არ უნდა იყოს თვით ხალხის შეძლებაზედ დიდი, რომ მანაც მიიღოს მონაწილეობა თავის საკუთარ საქმის მოწესრიგებაში.

განა გამგეობაში რომ ორიოდე მართლაც ხალხის შეგნებული წარმომადგენელი იყოს, შესაძლებელი იქნებოდა ისეთი ბიბლიოთეკის დაარსება და შენახვა საცა ხალხი არ დაიარება, ან ისეთი მუზეუმისა, რომელსაც წერა-კითხვასთან იმდენივე აქვს საერთო, რამდენიც ქართულს ჩინურთან. მუზეუმი ინტელაგენტური სათამაშოა წ.-კ. საზოგადოებაში და სხვა არაფერი და ძვირადაც ღირებულია, ჩვენის აზრით, უმთავრესი პრინციპები, რომელზედაც უნდა აიგოს მომავალი საქმიანი მო-

ქმედება:

- ა) ჯილდო ყოველს მომუშავეს.
- ბ) საქმის გამართივება მიზანთან შეთანხმებით.
- გ) საზოგადოების დემოკრატიზაცია საწევრო გადასახადის დაკლებით.

რ. გ.

ვალერიან ბრიუსოვის ახრი გერმანელებზე

„P. B.“ ფურცლებზე ამჟამად ფრად საინტერესო წერილები იბეჭდება რუს პროეტ ვალ. ბრიუსოვისა. ერთი წერილი ეკება ღამში გერმანელების მოქმედებას. ვიცდებით შემოკლებით გაგაცნოთ მკითხველებს.

ღამი უმთავრესად ებრაელებია და იმ ელემენტებით არის დახმარებული, რომელნიც „ფულის მოკების იქით აღარას ხედავენ. „ფული, აი ჭეშმარიტი სული ღამში მცხოვრებლებისა“. ა. ამიტომ ადვილად წარმოსადგენია, თუ რა ხარი იქმნებოდა ღამელებისთვის ამი და განსაკუთრებით ის მომენტი, როდესაც მთავრობამ ქალაქიდან დროებით წარი გაიყვანა და დაწესებულებანიც გააქემა. ქალაქიდან გავიდა სახელმწიფო ბანკი, სასამართლოები, შოლიცია, ბირჟა, ერთი სიტუციით, ღამელებმა ჩვეულებრივი ცხოვრების ფარშია თითქმის უეცრად გადნა და საკუთარ ძალაზე დაემყარა.

მუდამ სხვის ძალის მათელებული მცხოვრებნი ესაა უეცრად უძლეო ბავშვებს დაემსგავსენ, უხომო შიშის მოიცვა; უფულობა, განსაკუთრებით სახელმწიფო ბანკის გადატანის შემდეგ, ეოჟელგყარი წესრიგი შესწავდა, ხურ. და ფული არსად იყო, ქალაქის ფულს კი არავინ ახურდავებდა. რესტორანებში ვიდრე ფულს არ აჩვენებდით, სადილს არ გაჭმევდნენ, გინდ ქალაქის ფული არ ამოიღოს დასახურდავებლად. უბრალო ნივთებში, რომელთა ფასი ხშირად 2—3—10 კაპ. არ აღემატებოდა, ძალაუბრებურად უნდა ათ მანეთიანებით შეეძინათ, მაგრამ ისე კი რომ არავითარ ხურდას არ შიიღებდნენ.

საზოგადოების დამხმარებლად ისევ დიდი კომერციული დაწესებულებანი გამოვიდნენ, მათ გამოუშვეს თავანთი საკუთარი ფული მნუთიანი, 5() კაპ. და ოც კ. რასაც „ბანკის“ უწოდებენ. ამგვარ ბანკებს მალე შეეჩვია ხალხი და როდენადმე მინც ადღებნილ იქმნა ფულის ტრიალი.

მცხოვრებთა შიშის მიზეზად, რაგორც ითქვა,

შოლიციის დათხოვნა იყო. შექარხნეებს და საზოგადოდ მდიდრებს ეგონათ, ეს ეს არის უწესოება იხენს თავს და უხადთა ძარცვა-გლეჯას საზღვარი არ ექნებათ. შექარხნეებული სახით დღე-დღესე მძიქლადნეს თავიანთ ქონების განადგურებას. ამ მხრივ მცხოვრებნი იხსნა „ადგილობრივმა დამცველმა კომიტეტმა“, ანუ „სახალხო მილიციამ“. რომელთა მილიცია ამხანად გარდაიქმნა და ქალაქის ცხოვრების მთელი ფუნქციები ხელში ჩაიგდო. უსასიფლოდ თითქმის ათათასი კაცი გამოვიდა. ესენი იყოფებდნენ სხვა და სხვა დარგებად. მთელი ქალაქი გაჭვეს 9 უბნად, თვითუელ უბანს ინახავდა თავისი საკუთარი მილიცია, რომელსაც განსაკუთრებული ფერის ნიშნები ჭქანდა.

ამხარივე სახით შედგენილ იქმნა სასანიტარო კომიტეტი, საფინანსო და ერთიც საცხოვრებ. ამ უკანასკნელს ეგვალზე მეტი მოვალეობა ჭქანდა დაკისრებული. როდესაც აღმინისტრაციამ თავი გაანება ქალაქს, მილიციას გადასცა რამდენიმე ასი ტუსადი. რაკი-და იმდენი სურსათა არ იყო, რომ მათთვის ეჭმით, ნაწილი გაანთავისუფლეს. იგივე მილიცია ჭმარობდა და აწესრიგებდა სამოქალაქო მუერნობას და ვაჭრობას, რომ თავგახულ ვაჭრებს არ ესარგებნათ და ძვირად არ გაეუადნათ სახვავაკე, ანუ ხახშირი.

აი ამ უფთაში იყო ღამი გერმანელთა შემოსვლის დროს. შემოსვლისთანავე მათ დააკანონეს ასეთი ცხოვრების წეს-რიგი. გერმანელებმა დანიშნეს თავიანთი „გუბერნატორი“, რამდენიმე „კომენდატი“ და სხვა. ზოგიერთ შემთხვევაში სწრაფად ჭმარინდენ თავიანთ ჭარისკაცებს, რომ დაჭმარებდნენ მილიციას წეს-რიგის ადღებნაში, მაგრამ შინაურ ცხოვრებაში არ ერეოდნენ. სხვა და სხვა მილიციის კომიტეტებს უფლება ჭქანდათ სრულიად დამოუკიდებლად ემეჩმუნათ.

რა თქმა უნდა უკვლად დიდი დაწესებულება დაიხურა უმთავრესად იმიტომ, რომ ქალაქი მოსწავდა სხვა ქალაქებს, მათ შორის აღარავითარი კავშირი აღარ იყო, შიმოსვლა შესწავდა, — მაგრამ შინაურ ცხოვრებაში დარჩა მრავალი ისეთი მხარე, რომელიც ადგილობრივ საჭიროებას შეერთებოდა: რესტორანები, მაღაზიები, თეატრები, გაზეთები თითქმის განუწყვეტლავ მუშაობდნენ გერმანელთა შემოსვლამდინაც და შემდეგაც. შირ-იქით, გერმანელთა შემოსვლის თანავე თვით ისეთი მაღაზიებიც კი გაიხსნა, რომელნიც მაღალ საზოგადოებას ესაჭიროება ფუფუნების ხელის შესწავლად. მოვალეობად თვითონ გერმანელებიც გამოდიოდნენ, უიდელობდნენ სცვალს, ხილს, ღვინოს, შირველად გერმანულ ფულს

იძლეოდნენ და შეიძებ კი ბარათებს. გერმანულთა მიერ დანიშნულმა გუბერნატორმა რუსული მხეთიანი შეაფასა ერთ მარკად და 40 ფენიგად. ამის შემდეგი ის იყო, რომ ვაჭრობა მალე მარკებით შემოვიდა. გერმანულმა ლიბერტმა კურსა ასწია და მხეთი 2 მარკად გამოაცხადა, ხოლო გულდენი 80 კაპ.

ასევე ვაჭრობდნენ რესტორანები და ვაყახანები. კონკრეტულად რუსული გულდენები სტუმრები თვითონ გერმანულებიც იყენებ. მათთვის მათხრებიანებით გაიხსნა აკადრები. წარმოდგენები იმართებოდა საღამოს 5-8 საათამდე. აფიშები იბეჭდებოდა რუსულად და გერმანულად.

გამოდიოდა ურნალებიც. რუსულად „ლამის ფურცელი“ პოლონურ ენაზე „Rozwos“ და ორიც ებრაულურად...

თუ რომ უფლაფერს ერთად თავს მოფურათ, მაშინ ცხადი შეიქმნება ჩვენთვის, თუ რატომ შაშის წარმადსა ლაქებს გერმანულების შემოსვლამ: ქუჩებზე შუდამ ჩხენებს დაჭეხებდნენ გერმანული აფიშები. მათ ნახვადით ვაყახანებში, რესტორანებში უფლა კუთხეს ჰქონდნენ გერმანულ განუთებს, სადაც გერმანულთა გამარჯვების გარდა ყურას ამოიკითხავდით. ქუჩებში გერმანული განცხადებანი კვლავ გერმანულთა ბატონობას ჰქონდადებდა. ამასობაში კი ქალაქში უმუშევართა რამდენიმე იზრდებოდა და იზრდებოდა, სიძვარე ჩამოვარდა, ფრიად საგრძნობი გახდა მრავალ უსაჭიროეს მოთხოვნისათვის დამაკმაყოფილებელი საკნების ნაკლებობა. სამშობლო ქალაქის მტრის ხელში უფონა უფლას ადევნებდა. ქუჩაში გერმანულთა მუნდირის დანახვა სულს ამბობდა, კაქსანს ფრთებს აშლევინებდა და მოუთმენლად აღმოდინებდა სანატრულ დრას, რადესაც ცხოვრება აღმდებოდა და მტრის ღაშქარი განაჯგუნებოდა მათ ბშლიდან ეს სანატრული დრაც. რა თქმა უნდა, თავისთავად ახლოვდებოდა.

ქვეულ იქმნას, არამედ ინგლისიც. ინგლისს უფრო ვიდრე რუსეთს, ჰმართებს სერიოზული ფიქრი, რადგან თუ ოსმალეთს ასე ადვილად არ შეუძლიან ინდოეთში ამბოხების ცეცხლი დაანთოს და მილიონი მაჰმადიანი მცხოვრები თავის მხარეზე გადაიყვანოს, სამაგიეროდ მის სულ თამამად შეუძლიან მუქარის მუშტი მოუდეროს ინგლისს, ეგვიპტეში, რომელსაც ინგლისისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს, როგორც აღმოსავლეთთან გადებულ სავაჭრო ხიდს; ვამბობ, სავაჭრო ხიდს, ვინაიდან ეგვიპტე და აქედან სუეცის არხი ის ჯადოსნური გასაღებია ინგლისისათვის, რომლითაც მოხერხებულად სარგებლობს იგი ინდოეთსა და ავსტრალიაში საზღვაო ვაჭრობის მოსაწესრიგებლად. ამის გარდა ეგვიპტე მით უფრო არის საყურადღებო, რომ ინგლისს იგი აფრიკის ახალშენების კარად აქვს გადებული. მართლაც, ეგვიპტე და ნილოსის მდინარე ბუნებრივ გზას წარმოადგენენ, რომლითაც ინგლისი შედის ინგლის-ეგვიპტის სუდანში, შემდეგ უგანდაში, აღმოსავლეთ აფრიკაში, სომალილენდში და სხვა. ეგვიპტის დიდი მნიშვნელობა თუნდ იმაში გამოიხატება, რომ სწორედ ეს ფარაონთა საგვარეულოს სამღვთო ქვეყანა აუარებელ ბამბით დატვირთულ გემებს უგზავნის დიდს ბრიტანიას.

ინგლისი დიდი ხნიდანვე ყურადღებას აქცევდა ეგვიპტის ნაპირების გამაგრებას. ჯერ კიდევ ამ სამი წლის წინად ინგლისმა ეგვიპტის ფაქტიურ მმართველად დანიშნა ლორდი კიტჩნერი, რომელიც დღეს სამხედრო მინისტრად იქმნა გამოცხადებული. ლორდმა მრავალი რეფორმები შეიტანა ეგვიპტეს პოლიტიკურსა და ეკონომიურს ცნობრე, ბაში. მაგრამ მისი ყურადღება სამხედრო ძალის გაძლიერებაზე იყო მიქცეული. მან ააგებინა შესანიშნავი სიმაგრენი ხმელთა შუა ზღვის მხრით, განსაკუთრებით ალექსანდრია მთელ ციხედ გარდაჭმნა და მშვენიერი ბაზა მოუმზადა ინგლისის ნაღმოსნებს, უფრო დღევანდელ სამ მოკავშირეთა მოსალოდნელ წინააღმდეგ საბრძოლველად, ვიდრე ოსმალეთთან საომრად, რომლის საზღვაო უძლიერებაში მას ეჭვი არასოდეს შეუტანია.

ომის დაწყებამდე, როდესაც ოსმალეთმა ორქოფი პოზიცია დაიკავა, ინგლისმა ეგვიპტეში სამხედრო წესები შემოიღო, გერმანიისა და ავსტრიის ელჩები დაითხოვა და გარნიზონის გაძლიერებას შეუდგა. მასთან ენერგიული ზომებიც მიიღო სუეცის არხის გასამაგრებლად რადგანაც ეს ერთადერთი უსასტიკესი დამაბრკოლებელი წერტილია,

ეგვიპტეს მდგომარეობა

ოსმალეთიც ჩაერია ომის კონცერტში და ამ გარემოებამ დააფიქრა არა მარტო რუსეთი, რომლის ყურადღება აქეთაც ძალიან უნდა მო-

რომელიც ოსმალეთს ხელს შეუშლის ეგვიპტეში შესასვლად. მართალია, ეს არხი ქალაქ ალექსანდრიიდან თითქმის 200 კილომეტრზე მდებარეობს, მაგრამ ოსმალეთის მარტო ერთი პირველი შეტევაც საგრძნობელი მარცხი იქნებოდა ინგლისისათვის, რადგან მაჰმადიან ეგვიპტეს ადვილად შეუძლიან თავისი ძალით გაუმკლავდეს იმ მცირე ჯარს, რომელიც ინგლისსა ჰყავს ადგილობრივ.

გაიღვიძა მაჰმადიანთა ტრიბუნ მუსტაფა-კამელ-ფაშას სულმა, რომელმაც არა ერთხელ და ორჯელ ააფრიალა ნახევარ მთვარის დროშა ეგვიპტის დამოუკიდებლობისათვის. ეს დიადი იდეა, რომელმაც თავის დროზე მთელი ევროპა აალაპარაკა, საბოლოოდ დახშული იქმნა მუსტაფას სიკვდილის შემდგომ, და განსაკუთრებით ლორდ კიტჩნერის დანიშვნის შემდეგ, რომელმაც საზღაპრო საშინელება შეჰქმნა მცხოვრებთა შორის: დღესაც მღაბიო ხალხს იგი ზეჰყვენიურ ქმნილებად ააქვს წარმოდგენილი, რომელსაც ვითომც ურმის თვლების ოდენა ბდღვრიალა თვალები აქვსო. ეხლა თუ დაუმიტებთ ეკონომიურს კრიზისს, რომელიც დღევანდელ ომიანობის გამოისად ჩამოვარდა, ცხოვრების სიძვირეს, რაიც ტრიბუნ მუსტაფა-კამელ-ფაშაზე არა ნაკლებ აგიტაციას ეწევა ხალხის ასაჯანყებლად, მაშინ ადვილი წარმოსადგენია, თუ რა მდგომარეობაში იქნება დღეს ეგვიპტე, ან რატომ დაუდგა ინგლისს მეტად სერიოზული საკითხი, რომ ხალხის ფანატიზმის ცეცხლი ჩააქროს და მანთან აიცილოს ზედმეტი შინაური ომი, რომელიც საზოგადოთ გარეშე ომზე უარესია.

ეს საკითხი ფრიად მნიშვნელოვანია ინგლისისათვის და ღირსეულ საშუალებასაც იპოვის მის გარდასაწყვეტად... ტელეგრაფმა უკვე მოგვიტანა ცნობა, რომ ჯერ კიდევ არაბეთშივე დახვდა სუეცისაკენ მომავალ ოსმალეთის ჯარს—ინგლისელი ძლიერი რაზმი და სასტიკი წინააღმდეგობა გაუწიაცვლა ამ ცნობებიდანა სჩანს, რომ ახლო მოვალეში უნდა ველოდეთ მნიშვნელოვან ამბებს უკვე აფრიკიდანაც.

დიოგენი.

წიგნების ზია

წიგნების

რედაქციამ მიიღო ივანე როსტომოვიშვილის „გამოსადგე ცნობათა“ შემდეგი ათი წიგნი:

- 1) საფუძვლები ზნეობრივის აღზრდისა ჩვენს დროში, ფასი ორი შაური.
- 2) როგორ არის მოწყობილი სწავლა-განათლების საქმე ბულგარეთში, ფასი ორი შაური.
- 3) როგორ უნდა ვასწავლიდეთ ქართულ წერა-კითხვასა, ფასი ორი შაური.
- 4) გონიერი და იაფი მიწათ-მოქმედება-მეურნეობა, ფასი ორი შაური.
- 5) ღორის მოვლა და მოშენება, ფასი 20 კ.
- 6) ფილოსოფოსი სოკრატე და მისი ფილოსოფია ადამიანთა ცხოვრებაზედ, ფასი ორი შაური.
- 7) თავისთვის თუ სხვისთვის?! (აღმოსავლეთური გადმოცემა), ფასი ორი შაური.
- 8) საბოსტნე მცენარეების თესვა მოყვანა და შენახვა-მოხმარება, ფასი 30 კაპ.
- 9) შრომა და სიმდიდრე, ფასი 10 კაპ.
- 10) როგორ უნდა ვასწავლიდეთ არითმეტიკას, ფასი 10 კაპ.

წიგნს ათსავე წიგნს იყიდის, გაეგზავნება ერთ მანეთად. დაკვეთა შეიძლება შემდეგი მისამართით: **Въ Тифлисъ, Тумановскій цер. № 24**, ივანე როსტომოვიშვილს.

რედაქტორ-გამომცემელი

რ. გაბაშვილი.

მიიღება ხელის მოწერა 1914 წ.

ყოველ კვირულ საზოგადო-ეკონომიურ

და სალიტერატურო შუროსად

„კლდე“-ზედ.

ფასი წლის ბოლომდის თითხმეტი მანეთი

ცალკე ნომერი უფლებად 10 კაპ.

მოკითხეთ უკულა მეგაზეთეხთან

თბილისში - გ ა ზ ე თ ი

„ახალი მართლი“

გამოდის ქ გორში, კვირაში ორჯულ—ხუთშაბათობით და

კვირაობით. ცალკე ნომერი ღირს ერთი შაური. დაკვეთით წლას დამლევამდე 80 კაპ. ხელის მოწერა მიიღება: ივ. ავალიშვილთან, წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების მაღახიაში და გაზეთის თბილისელ აგენტთან ვიქ. მექანარიშვილთან, დოშეთის ქუჩა № 31.

